J 5,1-18 Uzdravení u rybníka Bethesda

Autor přípravy

André Rossier, Ulrich Ruegg

1. Poznámka k výběru textu
Zdá se, že se čtenářům evangelia otevírá s Ježíšem "nový věk", v němž se setkají milosrdenství a věrnost a spravedlnost s pokojem si dají políbení (Ž 85,11). Ježíš se stane odpovědí na naděje zástupů.
Jenže čas běží a přináší i zklamání. Od prvních křesťanských generací se "věrnost" rýmovala spíš s intolerancí než s "milosrdenstvím". Spravedlnost a pokoj
byly v průběhu staletí potlačovány nezřídka právě těmi, kdo se hlásili k evangeliu Ježíše Krista.
Vždycky znovu přicházela s reformami nová naděje, nové nadšení, a vždycky po nich následovalo nové rozčarování. V dějinách křesťanství najdeme týž
scénář jako v historii našich vlastních životů: Scénář, jenž ukazuje životní sílu evangelia, a přece nesplní naše očekávání.
Tento problém znal na konci 1. století i Jan. V úvodu druhé části evangelia vypráví (5,1-18) příběh muže, jenž prožívá scénář zklamaného očekávání. Co se
mu přihodilo, je pro situace, s nimiž se křesťanský sbor setkává, téměř typické.

2. Text
2.1. Poznámky k postavám z příběhu
Ježíš
V J 5 začíná druhá etapa Ježíšova působení. Předchozí kapitoly líčily jeho odchod a návrat do Kány Galilejské; v té době uvěřili učedníci, někteří Samařané a rodina
královského služebníka.
V J 5 - 9 (rámem jsou příběhy u rybníků Bethesda a Siloe) sledujeme, jak Ježíš musí čelit vznikajícímu nepřátelství.
Nepřátelství poroste a povede k rozdělení mezi posluchači i mezi učedníky.
Obě etapy se otevírají i končí znamením, jež zjevuje slávu toho, kdo tak miloval tento svět, že dal svého jediného Syna, aby žádný, kdo v něho věří,
nezahynul, ale měl život věčný (J 3,16).
Nemocný

Patří do zástupu nemocných, slepých, chromých a ochrnutých (v.3) poblíž rybníka se zázračnou pověstí. Je nemocen už 38 let.
ἀσθένεια (v.5) znamená slabost; užívá se i v oblasti ekonomické a sociální (chudoba), morální a duchovní ("slabost těla" v Mk 14,38; Ř 6,19), avšak zejména tělesné,
kde se překládá nemoc, neduživost..
Jan toto slovo užije ve čtyřech verších třikrát. Naznačuje, že slabost zasáhla všechny oblasti života toho muže? Onen člověk není příliš "živý" ani po
fyzickém uzdravení: neprojevuje žádnou radost, není připraven nést odpovědnost ani před ani po Ježíšově zásahu, a příběh končí bez jediné zmínky o jeho víře.
Židé
15

Jan není antisemita. Spor, který v evangeliu postavil Ježíše proti Židům, daleko přesahuje historické spory mezi Ježíšem z Nazareta a židovským národem jeho časů.
Ve čtvrtém evangeliu tvoří Židé reprezentují postoj obvyklý ve všech národech a za všech časů, včetně křesťanských: nevěru.
Nesměšujme nevěru s ateismem nebo s absencí náboženských přesvědčení (starověk takový nebyl). Člověk se může považovat za obránce víry a jejích
norem a hodnot, a přece být v Janových očích nevěřící. Vše záleží na postoji a na jednání vůči Ježíši.

2.2. Komentář
První scéna: Ježíš a člověk (5,1-9b)
v.1-5: Vypravěč stručně poznamená změnu místa a času, aby čtenáře uvedl do nového rámce. Zaostří objektiv na jediného nemocného a zvolní tempo.
v.6-7 θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι Ježíšova otázka vypadá jako řečnická, ale je velice důležitá. Muže obklopují jiní nemocní, jimž se dostává uzdravení; ne však jemu. Prožívá
neustále týž scénář: vždycky přijde nová šance, a vždycky ji zmešká. Jeho vysvětlení se podobá spíš omluvě.
Nikdy mu nikdo nepomohl. Nedokázal si opravdu získat ani jednoho přítele? Vždycky přijde pozdě - má tak málo síly, nebo vůle? Chceš být zdráv? Ta otázka
není nesmyslná.
v.8-9 ἔγειρε znamená také "obživni" (sr. v.21).
ἆρον τὸν κράβαττόν σου Nést své lože zde má svůj symbolický význam. Jako v příběhu o uzdravení a omilostnění ochrnutého (Mk 2,1-12): člověk, který nese své
lůžko, odkrývá a oslavuje své vysvobození. 38 let ležel, bez síly, a teď chodí a může nést lůžko.

κατ ερι πάτ Symbol má ještě jiný smysl - v J 5 přikazuje Ježíš nemocnému, aby se procházel (bloumal) s lůžkem. Donedávna nemocný, teď se má obtížit lůžkem svého dosavadního neštěstí: vzít na sebe svou minulost a veřejně se jí ujmout.

Druhá scéna: Člověk a Židé, člověk a Ježíš (5,9c-15)

V této scéně nemocný stále přichází a odchází - je mezi Ježíšem a Židy.

v.9c σάββατον Zákon zakazoval nosit v sobotu břemena, jakož i uzdravovat (pokud nebyl bezprostředně ohrožen život).

v.10-13: Právě nabytou svobodu nemocného popírají reprezentanti náboženského a morálního řádu. Podle nich je z·tato svoboda nelegitimní, pochybného původu.

v.14: μηκέτι ἁμάρτανε Ježíšova slova lze chápat přinejmenším dvojím způsobem:

- Onen člověk je natolik zdravý a silný, aby mohl už nehřešit a nést odpovědnost;
- je natolik zdravý a silný, aby už skoncoval se zlou situací, související s jeho nemocí.

v.15 ἀνήγγειλεν oznámit , informovat (sr. Mt 28,11; Sk 16,38).

Třetí scéna: Židé a Ježíš (5,16-18)

διὰ τοῦτο Dva motivy vedou Židy k tomu, aby ho zabili - nedodržel sobotu a činil se rovným Bohu. Pokud jde o uzdravení, důraz na zákaz práce v sobotu byl tehdy absolutní. Vysvobození člověka z nemoci je v sobotu nepřípustné. Ježíš ovšem vidí v osvobození člověka dílo, jež koná ve shodě s Otcem a jeho vůlí.

3. Teologická témata

a) Mezi Scyllou a Charybdou ("...aby tě nepotkalo něco horšího", v. 14)

16

Člověk, jehož Jan vykreslil, neměl zrovna štěstí. Osmatřicet let snášel nemoc s jakýmsi rezignovaným fatalismem. Sotva je uzdraven, dostal se do konfliktu mezi dvěma autoritami.

Ježíš mu vrátil zdraví, poslechne tedy jeho příkaz, vezme lůžko na ramena a půjde; proč by přitom cítil provinění? Židé jej obviní a on je - aby se obhájil - upozorní na Ježíše; proč by měl mít pocit, že na Ježíše donáší? Konflikt ho přerostl, jenže on, ač chce nebo ne, v něm zaujímá důležité místo. Nepřidá-li se k Ježíšovi, jasně a kurážně jako např. uzdravený z J 9, bude manipulován jeho protivníky. Z čehož plyne: Nelze být Ježíšem uzdraven a přitom v jeho zápase o nás zůstat neutrální.

b) Jádro sporu

Podle Janova příběhu vznikl mezi Ježíšem a tehdejšími autoritami spor kvůli uzdravení jednoho člověka. Ježíš věnuje člověku zbavenému síly velikou pozornost.

Od chvíle, kdy jej viděl na břehu rybníka, až po setkání v chrámu je mu stále "nablízku",

zajímá se o jeho úplné vysvobození. Prokazuje mu důvěru a porozumění, jakkoli vážně ho napomenul.
Vysvobození člověka je dílo Otcovo a Ježíš mu obětuje život. Proto je vysvobození v srdci tohoto sporu, jenž vyústí v Boží oslavení Syna na kříži.
c) Vánoce jako odpověď
Jak by to bylo jednoduché, kdyby byly Vánoce jen svátky dětí! Advent by proběhl ve spokojeném hemžení při shánění originálních dárků.
Jenže o Vánocích církev slaví toho, jenž přišel, aby nám vrátil chuť a síly k plnému životu. Je snad tohle důvod, proč bývá příprava svátků spojena s určitými obavami? Že by strach, aby se ke známému scénáři zklamaného očekávání nepřipojila další zkušenost? Anebo naopak - že by tentokrát Vánoce odpověděly na naše očekávání tak dobře, až by to zpřeházelo naši existenci a nutilo nás následovat Ježíše dál, než jsme měli v úmyslu? Neboli: Chceme být - opravdu - zdrávi?

4. Podněty pro kázání
a) kolotoč beznaděje
Vánoce jsou zprávou o příchodu zcela nového do starého. I adventní kalendáře vybízejí k otevírání dvířek. Jenže tak je to už dvě tisíciletí, a svět je stále stejný, ač přivítal Pána. I křesťanské země válčí.
Jsou lidé, kteří na Vánoce odjíždějí pryč; odjíždějí i před klamnou atmosférou, kterou už tolikrát zažili? Nedůvěra, anebo strach znovu něco očekávat. Jiní naopak tenhle cyklus přijímají: očekávání - naděje - zklamání. Už se v něm zabydleli ("už aby byly svátky za námi"). Jednou do roka dopřát zvlažnělému náboženství teplejší lázeň. Třicet osm let zklamaných nadějí nemocného člověka. Je to to nejhorší, co může člověka potkat? Ale kdepak, řekne Ježíš, nejhorší je něco jiného: a může se přihodit i člověku uzdravenému.
b) To nejhorší, nebo žít zcela svobodně
Nejhorší by bylo zapadnout - po uzdravení - do jiného kruhu, v němž člověk hledí "být s každým zadobře" a "mít pokoj", to jest být poslušen dvou či více neslučitelných pánů (Ježíše a židovského legalismu, Boha a mamonu atd.).
"Jiného pána", nepřátelského vůči lidské svobodě a přátelského k moci všeho druhu, je nutné pojmenovat a odvážně mu čelit. Bez toho zabředne uzdravený do kolotoče neustálého zrazování (provázeného pocitem viny), zrazování svého vysvoboditele. Kolik věřících volí střední cestu (prostou všech polemik) s úmyslem sledovat Krista a evangelium zpovzdálí! Jedinkrát se takové sledování zpovzdálí v evangeliu objeví: v případě Petrově, ovšem těsně před zradou... Prolomit tento

kruh znamená rozhodnout se pro Ježíše a následovat ho (zblízka).
Třicet osm let. Přesně tolik byla ve Francii kdysi vězněna Marie Durand, neboť dala přednost věži před pokušením ustoupit a sloužit dvěma pánům. Jediné "odvolávám" by stačilo a byla by svobodná (co lidského pohledu se týče), a přece uvězněná! Pár století po ní je zrovna tak i na nás, abychom vzali svá lože, svou
17

minulost, a chodili a hlídali si svou věrnost Kristu.
c) Chceme být zdrávi?
Tento příběh je jediný, kde zazní otázka "chceš být zdráv?". Otázka, kterou bychom si nedovolili položit člověku, jenž po osmatřicet let střídá naděje se zklamáním.
Ona otázka však je jen úvodním prvkem, jenž míří k odhalení Kristova díla, Božího díla pro člověka. Ježíš do člověka vidí; a vidí, že v tomto nemocném je i vůle jakási slabá a neduživá. Na Ježíšovu otázku ani neodpověděl, jen líčí, jak ti druzí tu nejsou, jak ti druzí uspějí, a on ne.
Je příznačné, že Ježíš se svou otázkou nenaléhá. Netázala se na informaci, nesměřovala k analýze ani k diagnóze. Mířila hlouběji: aby si (vše) uvědomil.
Milost přichází v momentu, kdy Ježíš označuje místo, odkud vzdorovat: Chceš být zdráv? Tento člověk se totiž v průběhu let ve své nemoci zabydlel. Zrovna tak potřebujeme postrčit i my, třeba i způsobem, jejž budeme mít za nepřípadný, abychom byli s to spatřit, co brzdí naši svobodu, a uvědomili si svou nevelikou žízeň po ní.
Očekávat něco nového - není už to úspěch na "adventní cestě"? Být otevřen tomu, co může přijít v osobním či rodinném či sborovém životě - není už tohle ovoce, zázrak? Touha vybočit z vyjetých kolejí, není to nemožnost, pro niž je spása nezbytná (protože si nejsme ani vědomi, že jsme vězni vlastních stop)?
V noci dostat světlo, díky Kristu vidět jasně, uvědomit si, co všechno by potřebovalo vyléčit a změnit - v nás samých, celý svět: a jsme na prahu církevního roku.
Poznamenejme, že Ježíš nečekal, až nemocný odpoví "ano": přijal ho i s tou jeho slabostí celé osobnosti a dal mu, co sám chtěl.

Liturgické období
Advent

edice

1

stáhnout PDF